

СПЕЦИФИКИ НА ПРИНУДИТЕЛНОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПУБЛИЧНИ ВЗЕМАНИЯ

*Гл. ас. д-р Пламена Недялкова
Икономически университет – Варна*

SPECIFICS OF THE ENFORCEMENT OF PUBLIC RECEIVABLES

*Chief Assistant Dr. Plamena Nedyalkova
University of Economics – Varna*

Резюме: Принудителното изпълнение на публични вземания следва да се разглежда като един цялостен процес, който се осъществява след като не са изпълнени в срокове доброволното изпълнение на публичните вземания. Принудителното изпълнение има своите правни и икономически специфики, които ще бъдат обект на изследване в настоящия доклад. В настоящия доклад също така се разглеждат проблемите относно събирането на държавните и общинските публични вземания, които се извършват въз основа на влязъл в сила акт за установяване на съответното публично вземане.

Ключови думи: *контрол, принудително изпълнение, публични вземания*

Abstract: Enforcement of public receivables should be considered as a complete process that takes place after the voluntary execution of public receivables is not met in time. Enforcement has its legal and economic specifics, which will be the subject of this report. This report also addresses the problems regarding the collection of state and municipal public receivables, which are carried out on the basis of an effective act for establishing the respective public receivable.

Key words: *control, enforcement, public receivables*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2021.237>

Въведение

Принудителното изпълнение на публичните вземания винаги са били обект на икономически и правни изследвания. Спецификите на цялостното производство са предпоставка за съществуването на множество правно-икономически проблеми, които засягат, от една

страна, длъжника на съответното задължение, а от друга страна – държавата, която се явява основният източник („кредитор“) на тези средства. Целта на доклада е да се представят основните специфики и особености на принудителното изпълнение на публичните средства, като се поставят следните цели за постигане:

1. Да се представят основните етапи за събиране на публичните вземания.
2. Да се представят ролята и значението на частния и съдебния изпълнител при производството в събирането на вземанията.

1. Основни етапи за събиране на публичните вземания

В Данъчно-осигурителния процесуален кодекс са регламентирани: основните положения; установяването на публичните вземания; реда за събиране; особените случаи за събиране на публичните вземания; начините за погасяване на публичните вземания; последователността на погасяване; давностните срокове, а така също и предназначението на публичния изпълнител.

В зависимост от носителя на съответното вземане те се делят основно на държавни и общински, съгласно изискванията на чл. 162 от ДОПК. В същата норма на закона са определени видовете държавни и общински вземания, а именно:

1. за данъци, включително акцизи, както и мита, задължителни осигурителни вноски и други вноски за бюджета;
2. за други вноски, установени по основание и размер със закон;
3. за държавни и общински такси, установени по основание със закон;
4. за незаконосъобразно извършени осигурителни разходи;
5. за паричната равностойност на вещи, отнети в полза на държавата, глоби и имуществени санкции, конфискации и отнемане на парични средства в полза на държавата;
6. по влезли в сила присъди, решения и определения на съдилищата за публични вземания в полза на държавата или общините, както и решения на Европейската комисия за възстановяване на неправомерно предоставена държавна помощ, включително за дължимите по тях обезщетения, глоби и имуществени санкции;
7. по влезли в сила наказателни постановления;
8. лихвите за вземанията по т. 1 - 8.

Въз основа на промяната на ДОПК от 2020 г. към посочените видове се отнасят и случаите за недължимо платени и надплатени суми, както и за неправомерно получени или неправомерно усвоени средства по проекти, финансирани от средства на Европейския съюз, включително свързаното с тях национално съфинансиране, които възникват въз основа на административен акт, включително финансови корекции, надплатен аванс, надхвърлени процентни ограничения, превишени позиции по бюджета на проекта, кръстосано финансиране, както и глобите и другите парични санкции, предвидени в националното законодателство и в правото на Европейския съюз;

Страни в производството за принудително изпълнение са:

1. публичният вискател;
2. длъжниците или техните наследници и правоприменици, както и третите лица, отговарящи за плащането на задължението на длъжника;
3. третите лица със самостоятелни права върху обекти на изпълнението;
4. обезпечените кредитори.

Публичните вземания се събират от публичните изпълнители при Националната агенция за приходите, освен ако в закон е предвидено друго – чл. 163, ал. 3 ДОПК.

Публичният вискател е „носителят на публичното притезание, което следва да се удовлетвори принудително, след като липсва доброволно изпълнение от страна на публичния длъжник. Обикновено публичният вискател е държавен или общински орган, който е провел производство по установяване на вземането и съответно е издал акт за това“¹.

Когато се разглеждат основните подходи за постигане на задачите и реализиране на отговорностите на вискателя, възникват множество проблеми, които се пораждат от гледна точка на вида на кредиторите и едновременното участие на няколко разновидности кредитори. Най-големият основен проблем е, когато има сблъсък между кредитори с частно-правно вземане, което е съществено като стойност и

---

¹ Пехливанова, Д. (2021). Принудително изпълнение на публичното вземане. Автореферат. (<https://procedures.uni-plovdiv.bg/docs/procedure/2175/704729473833220711.pdf>).

е по-голямо от публично-правното вземане². В този случай следва да се приложат изискванията на чл. 219 от ДОПК, а именно „когато производството е за събиране на разнородни публични вземания и имуществото на длъжника не е достатъчно за тяхното погасяване независимо от прилаганите способности или от реда, по който се събират тези вземания, постъпленията до изчерпването им се разпределят по следния ред:

1. за данъчните и митническите задължения и задълженията за задължителни осигурителни вноски – съразмерно;

2. за други публични задължения, които постъпват направо в държавния и/или местния бюджет – съразмерно;

3. за други публични вземания – съразмерно³.

Определено е публичните вземания да се събират или от определен публичен изпълнител при Националната агенция за приходите, или събирането да се възлага на частни съдебни изпълнители по реда на ГПК⁴. Двата нормативни акта, а именно ДОПК и ГПК, разграничават реда на събиране на вземанията при съдебен изпълнител и при изпълнител от НАП. По този начин законодателят отстрани една съществена слабост, която се правеше в производствата, а именно – тяхното приравняване в практиката.

В кои случаи се пристъпва към т.нар. принудително погасяване на публичното вземане? Този въпрос изрично е регламентиран в ДОПК, а именно случаите, когато лицето не е предприело добро погасяване в съответните срокове или погасяване при следните обстоятелства – чрез прихващане; по давност; при опрощаване; при смърт на физическото лице – когато е изчерпано имуществото му, освен ако наследниците или други лица отговарят на публичното задължение; след разпределение на постъпленията от осребряване на активите на юридическото лице, обявено в несъстоятелност, освен ако други лица отговарят на публичното задължение, а така също при заличаване на юридическото лице след прекратяване на производството по ликви-

² Недялкова, П. (2019). Принципи на финансов контрол, прилагани от Агенцията за държавна финансова инспекция = Principles of Financial Control, Applied by the State Financial Inspection Agency. София: Проф. М. Дринов, 190 с., ISBN 978-954-322-957-4

³ Данъчно-осигурителен процесуален кодекс. // Обн. ДВ, №105, 2005, ... изм. и доп. ДВ, №104, 2020, изм. и доп. ДВ, №105, 2020.

⁴ Граждански процесуален кодекс. // Обн. ДВ, №59, 2007, изм. ДВ, №50, 2008, ... изм. ДВ, №9, 2021, изм. и доп. ДВ, №15, 2021.

дация, освен ако други лица отговорят за публичното задължение. Погасяването на публичните вземания е в следната последователност – главница, лихви и разноски⁵. Тази последователност се отнася и до разсрочените и отсрочените публични вземания. Възможно е, когато има наличие на няколко публични вземания, длъжникът да не е в състояние да ги погаси едновременно. Тогава той е в правото си да заяви последователността на погасяване пред съответния компетентен орган. Ако съответно не се направи това, погасяването се осъществява съразмерно.

В правомощията на НАП е да събира и частни държавни вземания. Тези правомощия са регламентирани в Закона за Националната агенция за приходите⁶, чл. 3, ал. 1, т.9 и чл.3, ал. 7. Съгласно посочените норми НАП събира следните частни държавни вземания:

1. по Закона за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31 декември 1990 г.;

2. по §46 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закон за банките;

3. по гаранционни споразумения и временни финансови помощи, вземанията на държавата към кредитополучатели или бенефициенти по активирани държавни гаранции, от държавни инвестиционни заеми и други кредити;

4. от задължения към закритите Държавен фонд за реконструкция и развитие и Държавен фонд „Енергийни ресурси“;

5. на Държавен фонд „Земеделие“, за които има издаден изпълнителен лист по реда на чл. 27, ал. 2 от Закона за подпомагане на земеделските производители;

6. на изпълнителните агенции по предприсъединителните финансови инструменти, управляващите органи на оперативни програми и държавните органи, администриращи средства от европейски фондове за недължимо платените и надплатените суми, както и на неправомерно получените или неправомерно усвоени средства по проекти, финансирани от предприсъединителните финансови инструменти, Структурните фондове и Кохезионния фонд на Европей-

---

⁵ Андреева, А. (2020). По някои въпроси на работодателската правоспособност, работодателска власт и социалната отговорност. // Известия, Варна: Наука и икономика, №64, 3, с. 227-243.

⁶ Закон за Националната агенция за приходите. // Обн. ДВ, №112, 2002, изм. ДВ, №114, 2003, ... изм. ДВ, №38, 2020, изм. и доп. ДВ, №105, 2020.

ския съюз, европейските земеделски фондове и Европейския фонд за рибарството, Инструмента Шенген и Преходния финансов инструмент, включително от свързаното с тях национално съфинансиране, които възникват въз основа на договор;

7. дължимият за държавата дивидент или част от печалбата на държавни предприятия и търговски дружества с държавно участие в капитала;

8. други частни държавни вземания, чието събиране със закон е определено да се извършва от агенцията.

Частните държавни и общински вземания се събират само по общия ред, като за частното държавно вземане е неприложим редът за събиране на публичните държавни вземания, който, както беше представено по-горе, е ДОПК⁷. Установяването на частните държавни вземания, които се събират от НАП и които са изброени по-горе става с акт за установяване на частно държавно вземане, с изключение вземанията на Държавен фонд „Земеделие“, за които има издаден изпълнителен лист по реда на чл. 27, ал. 2 от Закона за подпомагане на земеделските производители⁸.

2. Да се представи ролята и значението на частния и съдебния изпълнител при производството в събирането на вземанията

Частният и държавният изпълнител са регламентирани в два отделни нормативни акта, чрез които се разграничават техните функции и правомощия, а именно Закона за съдебната власт⁹ и Закона за частните съдебни изпълнители¹⁰. Държавният съдебен изпълнител превежда в изпълнение съдебните актове, като основно осъществява своите правомощия с район на действие „районен съд“, за разлика

⁷ Димитрова, Д. (2020). Специфики на административно-правната защита на потребителите. Качество и сертификация на продуктите. // Сборник с доклади от международна научно-практическа конференция, посветена на 100 г. от създаването на ИУ – Варна, Варна: Наука и икономика, с. 56-64.

⁸ Закон за подпомагане на земеделските производители. // Обн. ДВ, №58, 1998, изм. ДВ, №79, 1998, ... изм. и доп. ДВ, №23, 2021, попр. ДВ, №25, 2021.

⁹ Закон за съдебната власт. // Обн. ДВ, №64, , 2007, изм. ДВ, №69, 2008г, ... изм. ДВ, №41, 2021, изм. ДВ, №43, 021, изм. ДВ, №80, 2021.

¹⁰ Закон за частните съдебни изпълнители . // Обн. ДВ, №43, 2005 , в сила от 01.09.2005 г., изм. и доп. ДВ, №77, 2018, в сила от 01.01.2019 г. .... ДВ, №86, 2020, доп. ДВ, №107, 2020.

от частните съдебни изпълнители, които са ниво „окръжен съд“. По принцип държавният съдебен изпълнител осъществява принудително изпълнение на частни притезания. На държавния съдебен изпълнител може да се възложи и събирането на вземания на органите на съдебната власт. Законът за съдебната власт изрично посочва, че с обхвата на изпълнение на държавния съдебен изпълнител са частните притезания, но не и публичните. Следователно публичните вземания са в обхвата на частния съдебен изпълнител.

Друга съществена разлика е, че държавният съдебен изпълнител се назначава със заповед на правосъдния министър, който определя и техния брой в съответния районен съд. Също така именно министърът на правосъдието има право да освобождава от длъжност съдебния изпълнител.

Съгласно Закона за частния съдебен изпълнител¹¹ държавата може да възложи изпълнението на частния съдебен изпълнител събирането на публични вземания и принудителното изпълнение на частни притезания. Частният съдебен изпълнител има следните правомощия:

1. Да се свърже с държавните органи, както и с юридически или физически лица, за да получи информацията относно размера и стойността на имуществото на длъжника.

2. Има право да наложи запор върху имущество, банкови сметки и други източници на постъпления, както и възбрани и ограничения, които могат да ви попречат да се разпореждате с имота на длъжника.

3. Има правомощия да осъществява продажба на имущество с цел да се погасят съответните задължения към институциите.

При изпълнение на публичните вземания частният съдебен изпълнител следва да изпрати съобщение на НАП за всяко започнало от него изпълнение. Най-късно в 14-дневен срок от получаване на съобщението НАП издава удостоверение, което съдържа информация за размера на публичните задължения на длъжника, за наложените върху имуществото му мерки за обезпечаването им, ако има такива, както и за имуществото, срещу което е започнато принудително изпълнение. След като получи уведомление от НАП за дължимите суми на длъжника за данъци и осигуровки, се издава постановление

---

¹¹ Закон за частните съдебни изпълнители. // Обн. ДВ, №43, 2005, в сила от 1.09.2005 г. .... изм. и доп. ДВ, №77, 2018, в сила от 1.01.2019 г., ДВ, №86, 2020, доп. ДВ, №107, 2020.

за присъединяване към държавата като взискател по съответното изпълнително дело и изпраща покана за доброволно изпълнение на длъжника за вземанията на държавата. Длъжникът има възможност в 14-дневен срок да плати публичните си задължения по сметката на съдебния изпълнител.

Въз основа на всичко изложено до тук, следва да се приеме, че производството по събиране на публичните вземания е сложен и динамичен процес. Поради различните варианти и възможности на действие от страна на длъжника по време на изпълнение на съответното производство, може да се приеме, че продължителността на този процес е неопределена. Всичко това е предпоставка за наличието на множество правни и икономически проблеми, които поставят пред изпитание частните и съдебните изпълнители.

Използвана литература:

1. Андреева, А. (2020). По някои въпроси на работодателската правоспособност, работодателска власт и социалната отговорност. // Известия, Варна: Наука и икономика, т. 64, №3, с. 227-243.

2. Граждански процесуален кодекс. // Обн. ДВ, №59, 2007, изм. ДВ, №50, 2008, ... изм. ДВ, №9, 2021, изм. и доп. ДВ, №15, 2021.

3. Данъчно-осигурителен процесуален кодекс. // Обн. ДВ, №105, 2005, ... изм. и доп. ДВ, №104, 2020, изм. и доп. ДВ, №105, 2020.

4. Димитрова, Д. (2020). Специфики на административно-правната защита на потребителите. Качество и сертификация на продуктите. // Сборник с доклади от международна научно-практическа конференция, посветена на 100 г. от създаването на ИУ - Варна, Варна: Наука и икономика, с. 56-64.

5. Закон за Националната агенция за приходите. // Обн. ДВ, №112, 2002, изм. ДВ, №114, 2003, ... изм. ДВ, №38, 2020, изм. и доп. ДВ, №105, 2020.

6. Закон за подпомагане на земеделските производители. // Обн. ДВ, №58, 1998, ... изм. ДВ, №79, 1998, изм. и доп. ДВ, №23, 2021, попр. ДВ, №25, 2021.

7. Закон за съдебната власт. // Обн. ДВ, №64, , 2007, изм. ДВ, №69, 2008г, ... изм. ДВ, №41, 2021, изм. ДВ, №43, 021, изм. ДВ, №80, 2021.

8. Закон за частните съдебни изпълнители. // Обн. ДВ, №43,

2005, в сила от 1.09.2005 г. .... изм. и доп. ДВ, №77, 2018, в сила от 1.01.2019 г. ... №86,2020, доп. №107, 2020.

9. Неद्याлкова, П. (2019). Принципи на финансовия контрол, прилагани от Агенцията за държавна финансова инспекция = Principles of Financial Control, Applied by the State Financial Inspection Agency. София: Проф. М. Дринов, 190 с. ISBN 978-954-322-957-4.

10. Пехливанова, Д. (2021). Принудително изпълнение на публичното вземане. Автореферат. (<https://procedures.uni-plovdiv.bg/docs/procedure/2175/704729473833220711.pdf>).

За контакти: гл. ас. д-р Пламена Неद्याлкова
Икономически университет – Варна
катедра „Счетоводна отчетност“
plnedyalkova@ue-varna.bg